

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship Programme of the European Union

Pěstounská péče o nezletilé migranty bez doprovodu DOPORUČENÍ PRO MINIMÁLNÍ STANDARDY

Koordinátor

Partneři projektu

Vydala organizace
FONDAZIONE L'ALBERO DELLA VITA Onlus

Autoři:

Odborná skupina:

Kamena Dorling - CORAM UK

Giovanni Giulio Valtolina - ISMU

Nicoletta Pavesi - ISMU

Dr. Muireean Ní Raghallaigh – University of College v Dublinu

Dr. Maria Herzog – odbornice na pěstounskou péči

Tento projekt finančně podpořil program Evropské unie pro práva, rovnost a občanství (Right, Equality and citizenship programme). Tato publikace reflektuje pouze názory autora a Komise není odpovědná za možné způsoby využití informací, jež obsahuje.

Publikováno v březnu 2019

Doporučení pro minimální standardy sepsala mezioborová skupina odborníků ve spolupráci s partnerskými organizacemi. Jedná se o standardy pro systém pěstounské péče o nezletilé migranty bez doprovodu.

Standardy se týkají subjektů dohlížejících na poskytování pěstounské péče nezletilých migrantům bez doprovodu. Pokud určitý standard klade požadavek na pěstouny, znamená to, že se od subjektů dohlížejících na pěstounskou péči očekává, že pěstounům pomohou tento požadavek splnit.

Minimální standardy nepředstavují standardizaci poskytování pěstounské péče.

Standardy jsou navrženy tak, aby mohly být aplikovány na mnoho různých typů služeb nebo projektů: poskytovatelé těchto služeb by měli usilovat o splnění těchto minimálních standardů, zároveň by se však také měli snažit jednat v souladu s nejlepší praxí.

Standardy obsahují: právní rámec; dobré životní podmínky dětí; nábor, školení a posuzování pěstounů; umístování dětí do rodin; školení; rozvoj a kontinuální podpora; monitoring; vstup do dospělosti.

Na základě standardů vyznačených v dokumentu Doporučení doporučujeme každé cílové zemi, aby si stanovila vlastní **Doporučení pro národní standardy** a přizpůsobila tak minimální standardy vlastním prioritám a kontextu.

Minimální standardy reflektují klíčové principy Úmluvy o právech dítěte OSN, které se týkají pěstounské péče; následující obecné principy jsou obzvláště důležité:

- Zajištění práv dítěte bez jakékoli diskriminace (článek 2)
- Zájem dítěte jako přední hledisko při jakékoli činnosti týkající se dětí (článek 3)
- Právo na život, přežití a rozvoj (článek 6)
- Právo dítěte na svobodné vyjadřování názorů (článek 12)

Standardy poskytování pěstounské péče byly sloučeny podle následujících hlavních kategorií:

- Emocionální a sociální vývoj dítěte a jeho vzdělávání
- Nábor, posuzování a školení
- Umístování

- Školení, rozvoj a kontinuální podpora
- Monitoring
- Podpora v nezávislosti a vstupu do dospělosti

Při zavádění minimálních standardů by měla být zohledněna genderová perspektiva. V projektu byla využita metoda gender mainstreaming, s jejíž pomocí byla analyzována genderová dimenze migračních jevů a reflexe genderu ve výsledcích projektu.

Gender je průřezovou kategorií, jež je přítomná ve všech sférách života. Pro nezletilé migranty bez doprovodu je genderová dimenze obzvláště relevantní: ovlivňuje je jako děti i jako migranty.

Mezi dětmi bez doprovodu v Evropě je 89 % chlapců, tedy naprostá většina, dívek je pouze 11 %. Aspekt genderu silně ovlivňuje rozhodnutí dětí, zda se vydat na cestu, což má několik souvisejících příčin. Je mezi nimi nutnost přispívat k obživě rodiny, snaha pokračovat v tradici migrační kultury, proces dosažení dospělosti, ale také pronásledování, války a jiné těžké životní podmínky. Zvláště chlapci k migraci někdy přistupují dobrovolně. Vezmeme-li v úvahu faktory, které ovlivňují rozhodnutí o migraci i migraci samotnou, je důležité aspekt genderu při vytváření podpůrných opatření vždy zohledňovat.

Na základě těchto předpokladů byla do dokumentu Doporučení zahrnuta část zaměřená na inkluzi genderové dimenze při poskytování pěstounské péče nezletilým migrantům bez doprovodu, která by měla v tomto směru poradit sociálním službám, odborníkům a organizacím.

Definice nezletilých migrantů bez doprovodu

Podle Evropské komise¹, termín „migrující dítě“ pokrývá všechny děti, které jsou státními příslušníky třetích zemí, migrují z původní země na území EU protože chtějí přežít, hledají bezpečí, vzdělání, ekonomické příležitosti, ochranu před vykořisťováním či zneužíváním, členy své rodiny, či cestují z důvodu několika výše zmíněných příčin najednou...“.

Tyto standardy by však měly platit pro všechny migrující děti.

¹ EC, “The protection of children in migration”, 2016

Nezletilí migranti bez doprovodu (také děti bez doprovodu) jsou děti, jak je definuje článek 1 Úmluvy o právech dítěte, které byly odděleny od obou rodičů i jiných příbuzných a o něž se nestará dospělá osoba, které tuto odpovědnost připisuje právo či zvyk.²

Děti oddělené od rodičů, jsou děti, jak je definuje článek 1 Úmluvy o právech dítěte, které byly odděleny od obou rodičů či od svých primárních pečovatелů, které za ně nesli právní odpovědnost či odpovědnost na základě zvyklosti, ale nikoli nezbytně od dalších příbuzných. Do této skupiny mohou tudíž spadat děti, které doprovází jiní dospělí členové rodiny.

Tento dokument přejímá definice stanovené v článku 20 Úmluvy o právech dítěte Organizace spojených národů:

Úmluva o právech dítěte Organizace spojených národů, článek 20:

1. Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.

3. Tato péče může mezi jiným zahrnovat předání do výchovy, institut "kafala" podle islámského práva, osvojení a v nutných případech umístění do vhodného zařízení péče o děti. Při volbě řešení je nutno brát ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.

Minimální standardy platí jak pro nezletilé migranty bez doprovodu, kteří žádají o azyl v hostitelské zemi nebo o něj v minulosti žádali a zároveň pro nezletilé migranty bez doprovodu, kteří přicestovali do země EU, ale o azyl nežadají.

² Para 7, General Comment No. 6 (2005), Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, at <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC6.pdf>

Minimální standardy

Veškeré způsoby péče založené na rodině musí splňovat minimální standardy co se týče například životních podmínek, ochrany dětí nebo přístupu k základním službám jako je vzdělávání či zdraví.

Minimální standardy reflektují klíčové principy stanovené v Úmluvě o právech dítěte OSN, které jsou probírány v [Obecném komentáři Výboru pro práva dítěte č. 6 \(2005\)](#) o zacházení s dětmi bez doprovodu a dětmi oddělenými od rodičů mimo jejich zemi původu.

Následující obecné principy jsou obzvláště důležité pro pěstounskou péči:

- Zajištění práv dítěte bez jakékoli diskriminace (článek 2)
- Zájem dítěte jako přední hledisko při jakékoli činnosti týkající se dětí (článek 3)
- Právo na život, přežití a rozvoj (článek 6)
- Právo dítěte na svobodné vyjadřování názorů (článek 12)

Všichni poskytovatelé pěstounské péče by měli zajistit, aby zájem dítěte byl předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí; aby se s dětmi zacházelo v první řadě jako s dětmi, bez diskriminace, aby každé dítě, které je schopné zformulovat vlastní názor, mohlo tento názor svobodně vyjádřit, a to ohledně všech činností, které se ho týkají, podle svého věku a úrovně vyspělosti.

Pečovatel o dítě má odpovědnost zasazovat se o vývoj dítěte ve všech aspektech.

1. Emocionální a sociální rozvoj dítěte a jeho vzdělávání

Pěstouni nezletilých dětí by jim měli poskytovat co nejplnohodnotnější a milující rodinný život, s pečovatelem, který za ně může činit každodenní rozhodnutí, jako by je činil za své vlastní děti.

Pěstouni by si měli vážit diverzity a dítě podporovat v pozitivním náhledu na svou identitu tak, aby mohlo využít svůj potenciál. Měli by jim proto poskytovat individualizovanou péči: zajišťovat prostředí a kulturu, která předvádí a podporuje pozitivní chování a pomáhá dětem rozvinout své schopnosti a emocionální odolnost, což je připravuje na samostatný život včetně opětovného shledání s rodinou, pokud je shledání možné a vhodné. Je důležité

zdůraznit nutnost posouzení, zda je opětovné shledání s rodinou v nejlepším zájmu dítěte. Pokud existuje reálné riziko, že návrat do původní země za účelem opětovného shledání s rodinou by vedl k porušení základních lidských práv dítěte³, toto shledání není v nejlepším zájmu dítěte a nemělo by se o něj usilovat.

Pěstouni by měli ve všech aspektech péče o dítě zohledňovat jeho názory, přání a pocity. Pokud přání dítěte nelze vyhovět, měli by jim vždy vysvětlit důvody. Děti by také měly vědět, kde získat podporu a jak si stěžovat.

Pěstouni by se měli starat o všechny aspekty rozvoje dítěte, včetně získávání vzdělání, udržování fyzického a psychického zdraví a pohody. Pěstouni i jiné klíčové osoby v životě dítěte, například sociální pracovníci, učitelé, opatrovníci, zástupci právních profesí, personál místních úřadů a obhájci jejich práv, by měli brát ohled na přání a pocity dítěte.

V souladu s plánem péče by se mělo pečovat o zdraví dítěte; pěstouni by měli vědět, jaké mají v této oblasti práva a povinnosti, kdy mohou za dítě rozhodovat, a kdy musí k lékařskému ošetření nebo k jiným rozhodnutím získat souhlas dítěte nebo opatrovníka.

Pěstouny je třeba prakticky podpořit v umožnění vhodného kontaktu s rodinou, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte. Podpora je také nutná pro zvládání emocionálních potíží či jiných problémů u dítěte i pěstouna, které mohou nastat následkem kontaktu s rodinou.

Pomoc pěstounům také umožní podporovat sociální a emocionální vývoj dítěte a rozvoj jeho emocionální odolnosti a pozitivního sebevědomí.

Pěstouni by měli dětem pomáhat rozvíjet emocionální, intelektuální, sociální, kreativní a fyzické schopnosti. Měli by je také podporovat ve školních a mimoškolních aktivitách.

Pěstouni by měli aktivně chránit a podporovat blaho svých dětí v pěstounské péči. Měli by se snažit mít s dětmi pozitivní vztahy, vytvářet otevřené prostředí založené na důvěře, a měli by vnímat a sledovat potenciální projevy či příznaky, které by mohly znamenat, že dítěti hrozí újma, či že dítě může zmizet.

³ <https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC6.pdf>

2. Nábor, posuzování & školení

Institut pěstounské péče by měl nabírat, posuzovat a podporovat různorodou skupinu pěstounů, kteří mohou vhodně reagovat na širokou škálu potřeb nezletilých migrantů bez doprovodu, o které se starají, včetně jejich etnických, kulturních, náboženských a lingvistických potřeb. Může se jednat o pečovatele z hostitelské země i pečovatele migrantského původu.

Systém pěstounské péče by měl také vyvinout kritéria a směrnice pro výběr dětí cizinců pro pěstounskou rodinu s ohledem na přání dítěte, jeho minulost, specifické potřeby nebo jiné relevantní aspekty, které by mohly způsobit problémy ve vztazích s pěstounskou rodinou.

Způsob posuzování žadatelů o pěstounskou péči by měl být jasně stanoven, včetně:

- charakteristik, schopností či dovedností, které se od potenciálních pěstounů očekávají či vyžadují
- standardů využívaných při posuzování
- fáze a obsah procesu výběru - pokud je to možné včetně časových rámců;
- informace, které žadatelé obdrží

Posuzování by měla vykonávat osoba s vhodným školením. V rámci posuzování by měla proběhnout osobní schůzka s potenciálními pěstouny a dalšími členy rodiny, kteří žijí ve stejné domácnosti.

Ve většině případů existují standardní kritéria ohledně úrovně odbornosti a zkušeností potřebné pro vykonávání posuzování a školení. V některých programech, například v programu PRIDE, posuzování probíhá během školení k poskytování služeb a školitelé a členové skupiny v rámci školení poskytují potenciálním pěstounům zpětnou vazbu.

Pěstounský domov by měl všem obyvatelům poskytovat pohodlné ubytování, včetně případných pomůcek a úprav pro děti s postižením nebo zvláštními potřebami. Měl by být vytápěný, dostatečně vybavený a útulný, a splňovat standardy čistoty a hygieny. Pokud jsou součástí domova venkovní prostory, měly by být bezpečné a zabezpečené.

Než je dítě umístěno, mělo by být posouzeno také prostředí, sousedství a dostupnost relevantních služeb (například vhodná škola či náboženská budova).“

Potenciální pěstouni by měli projít školením a přípravou, aby byli vybaveni praktickými metodami k řešení problémů, kterým nejspíše budou čelit, a být schopni rozpoznat své silné stránky a na čem naopak potřebují pracovat.

3. Umístění

Před umístěním každého dítěte by pěstouni měli obdržet veškeré informace, které má k dispozici pěstounská služba a které potřebují, aby svou roli mohli efektivně vykonávat. Informace jim mají být předány v jasné a ucelené psané podobě, včetně informací o podpoře, která jim bude k dispozici.

Je velmi důležité rozpoznat, že některé údaje jsou citlivé či důvěrné. S těmito kategoriemi se musí zacházet opatrně a nesmí bránit poskytnutí potřebných informací.

Umístění by mělo být probráno s dítětem; to by mělo obdržet informace o systému pěstounské péče a o svých právech.

Vždy by měla být vyvinuta snaha umístit děti k pečovatelům, kteří mohou zajistit jejich potřeby, včetně etnických, náboženských, kulturních a lingvistických. Při rozhodování o vhodném umístění dítěte by nejlepší zájem dítěte měl být předním hlediskem a měl by se brát ohled na jeho svolení a jeho přání a pocity. Také je třeba získat svolení jeho zástupce.

Po rozhodnutí o umístění by děti bez doprovodu a pěstouni měli získat jasné informace o další dostupné péči a podpoře (a zda bude k dispozici i po dosažení dospělosti). Měl by být vytvořen nouzový plán, pro případ, že by umístění nebylo úspěšné.

Sourozenci by neměli být při umísťování do péče oddělováni, pokud k tomu nejsou závažné důvody. Pokud jsou odděleni, měl by se jim zajistit pravidelný a vhodný kontakt.

Dítě by mělo do pěstounského domova vstupovat i odcházet plánovaným a citlivým způsobem. Cítí pak, že je pěstouni respektují, váží si jich a přijímají je. Měly by existovat jasné postupy, jak děti uvést do pěstounského umístění, představit pěstounovi a dalším obyvatelům domácnosti. Tyto postupy by měly pokrývat plánovaná umístění v rámci pěstounské péče, a pokud je to povoleno, nouzová/okamžitá umístění do pěstounské péče.

Tyto postupy pomohou dětem porozumět tomu, co čekat od života v pěstounské péči.

Pokud jsou v pěstounské rodině jiné děti, měl by se brát ohled na jejich názory a měl by se podporovat jejich kontakt s dítětem v pěstounské péči.

4. Školení, rozvoj a kontinuální podpora

Pěstouni by měli být proškoleni a vzděláni tak, aby mohli svou práci vykonávat efektivně a soustavně.

Měl by být zaveden jasný rámec pro školení a rozvoj pěstounů. Měl by být dále využíván k hodnocení výkonu práce pěstounů a k identifikaci, v jakých oblastech se potřebují rozvíjet.

Pěstouni by měli obdržet školení a podporu, kterou potřebují, aby si osvojili různé schopnosti a přístupy, díky nimž budou schopní svým pěstounským dětem poskytovat nejlepší možnou péči. Pěstouni by měli rozumět těmto problematikám:

- domácímu imigračnímu a azylovému systému a jak dítě v těchto systémech podpořit
- situaci nezletilých migrantů bez doprovodu v zemi a obecně v Evropě
- vlivu migrace na děti bez doprovodu
- vlivu útrap a traumat z předchozího života na děti bez doprovodu
- obchodování s lidmi a riziku zmizení dětí
- systému sociálních služeb a službám, které mohou pěstounské rodiny podpořit
- odolnosti
- kulturní diverzitě
- problémům, které se pojí s genderem
- právům a povinnostem dítěte v pěstounské péči a pěstounské rodiny
- významu kontaktu s rodinou (pokud je to vhodné a bezpečné)

Pěstouni by měli obdržet podporu, aby mohli zvládat své reakce a pocity, které vyvstanou při péči u dětí, zvláště pokud se u dětí projevují problémy s chováním. Měli by chápat, že chování dětí ovlivňuje jejich minulost. Pěstounským rodinám by měl být k dispozici dostatek zdrojů a podpory, aby mohly překonat potíže s pěstounskou péčí, a aby tak byla zajištěna kontinuita péče o nezletilé migranty bez doprovodu, ledaže by tato kontinuita nebyla v nejlepším zájmu dítěte.

5. Monitoring

Příslušný úřad či orgán by měl navštěvovat každou pěstounskou rodinu a vykonávat flexibilní monitoring minimálně čtyřikrát ročně, přibližně každé tři měsíce než dítě dosáhne 18 let, nebo, pokud pěstounská péče pokračuje dál, dokud pěstounská péče neskončí. Návštěvy se také mohou konat bez předchozího upozornění.

Monitoring by měl ideálně provádět jiný sociální pracovník než ten, který pracuje s pěstounskou rodinou.

V rámci monitoringu by měli mít pěstouni i dítě příležitost sdílet své názory a potřeby a jakékoli problémy, které by se měly řešit. A to jak odděleně, tak společně.

6. Podpora v nezávislosti a vstupu do dospělosti

Pěstouni by měli děti připravit na odchod z pěstounské rodiny. Povaha přípravy se liší podle důvodu, z jakého dítě odchází.

Děti bez doprovodu někdy přechází do jiné rodiny nebo odchází z pěstounského systému, protože dosáhly 18 let. Jindy se znovu shledávají s rodinou v hostitelské zemi nebo v zemi původu či v zcela jiné zemi. V některých případech mohou být děti bez doprovodu deportovány a vráceny do země původu nebo jiné země, někdy se znovu shledávají s rodinou nebo se znovu usazují v jiné zemi. Povaha přípravy se bude lišit podle plánu dítěte.

Pěstouni by měli dětem pomoci připravit se na dospělost, aby mohly uplatnit svůj potenciál a dosáhnout psychosociálního zdraví a ekonomické zaopatřenosti. Mladým lidem by měla být k dispozici podpora a školení, aby se mohli úspěšně osamostatnit a začít si vytvářet budoucnost v zemi pobytu, původní zemi nebo jiné zemi. Tato podpora může zahrnovat vzdělání a zaměstnání.

Pěstounské rodiny nemohou být na tento zásadní závazek samy. Sociální služby nebo jiné kompetentní orgány jsou zodpovědné za podporu pěstounů a propagaci podpůrných projektů pro děti, které vstupují do dospělosti. Tuto zodpovědnost sdílejí s dalšími sítěmi veřejných služeb a organizacemi třetího sektoru (například ve vztahu k sociálnímu bydlení, vzdělání, školení, zaměstnání atd.).

7. Genderová dimenze

Výsledkem genderové analýzy jsou minimální standardy, které stanovují, jak zacházet s aspektem genderu při poskytování péstounské péče:

- Zahrnujte gender mezi faktory, které ovlivňují potřeby dětí a na něž by měl brát ohled při vytváření ochranných opatření; stejně jako jsou zmiňovány etnické, kulturní, náboženské a lingvistické potřeby dítěte;
- Proveďte výzkum a zjistěte více podrobností o tom, jak se liší životy dětí vlivem genderu, jak odlišné životní zkušenosti mají jako děti i jako nezletilí migranti, aby odborníci mohli vytvářet přesnější opatření, která budou lépe pokrývat potřeby dětí;
- Vzhledem k povaze problému věnujte zvláštní pozornost dynamice maskulinity a ujistěte se, že byla dostatečně prostudována, respektována, pochopena a zohledněna při vytváření opatření;
- Ujistěte se, že zvláště odborníci kategorii genderu zvažují a probírají jako jednu z hnacích sil migrace, ale také jako průřezovou kategorii, která ovlivňuje všechny kroky migrace;
- Zdůrazněte, jak je důležité připravovat odborníky a péstounské rodiny na to, jak řešit genderové aspekty, které mohou vést k fyzickým a psychickým problémům i k potížím s behaviorálním zdravím;
- Při jednání s péstounskými rodinami se ujistěte, že odborníci – i samy péstounské rodiny – chápou, že gender je spojen s kulturou každé země, a že tyto implikace mohou ovlivňovat život celé rodiny;
- Ujistěte se, že vždy používáte genderově neutrální jazyk a že vaše texty, obrázky, videa či jiné zprávy neposilují stereotypy a předsudky. Zvláště se zaměřte na prevenci nechtěných podprahových sdělení.